

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד
פ' מטו"מ שנת והמסורה על ד' פעמים נחנו לפ"ק גליון קנ"ה

מדור הנעשה ונשמע

במסגרת המאבק בנגיף הקורונה, ובעקבות העלייה בתחלואה, ממליץ הממשלה מגבלות וצעדים נוספים, גזירות שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בהם, מהשבוע הבא סגר כללי בסופי שבוע, סגירת כל מוסדות החינוך, הגבלת התקהלויות לעשרה אנשים במקומות סגורים כגון בבית כנסת, ורק עד עשרים איש במקומות פתוחים כגון המניינים בחצרות, חיל ורעדה אחתני בהגבלה של עד 20 איש במנין בחצרות, והאיך יתפללו יהודים במנינים בראש השנה וביום כיפור הבא עלינו לטובה, ואשא את משלי ואפנה לריש פרשת השבוע הבעל"ט, אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב (דברים א:א), והנה פארן (עם הכולל) תפל (עם הכולל) לבן (עם הכולל) ודי זהב (עם הכולל) בגימטריא תתקס"א, וידוע שאפילו בריה בטילה בתתק"ס (עי' רא"ש חולין פ' גיד הנשה סי' ל"ג, ומקורו טהור בירושלמי פ"י דתרומות ה"ה, וש"ע יו"ד סי' ק), ואם יש תתקס"א אחד נוסף מבטלם, וחצרות, הגזירות של תפלה בחצרות, יהיו בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא לא שרירין ולא קימין, אלא נחזור לבתי כנסיות ובתי מדרשות ברב עם הדרת מלך, ומקרא מלא הוא במשלי, ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם מחתת רזון (משלי יד:כח), וסימנך, והאיך יתפללו יהודים במנינים בראש השנה וביום כיפור הבא עלינו לטובה בגימטריא ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם מחתת רזון, ובגימטריא ב' פעמים תפילת רבים, ולצערנו ישנם אנשים שמאשימים את היהודים בהתפשטות המגפה, וגם מפנים, מהרסיך ומחריבך ממך יצאו (ישעיה' מט:יז), עמי הארץ שונאי הדת מאשימים את החרדים בהתפשטות המגפה, וכבר כלפני תשעים שנה כתב בספר פרדס יוסף פ' מקץ שיצא לאור בשנת תרצ"א, כאשר היה מלחמת התבל בשנת תרע"ד, וכמה מאחינו בני ישראל עברו חלוצים בראש הגדוד, ועכ"ז גברה השנאה בעולם לנו, ורק למען שאנו יהודים, וכמו שהלשין המן הרשע (אסתר ג:ח) ודתיהם שונות מכל עם, וכמאמר רז"ל (שבת פט.) למה נקרא סיני שמשם ירדה שנאה לעולם, וזה שאמר המסורה נחנו נעבור חלוצים ונטלנו חלק במלחמה, עכ"ז נחנו פשענו ומרינו, האשם תלוי בנו באין סבה, רק יען כולנו בני איש אחד נחנו, בנים לה' והבדל הדת גורמת השנאה, וה' ירחם (פרדס יוסף בראשית מב:יא אות ל"א).

מדור הדרוש

ונל"פ בעזהש"ת עפ"י מה דתנן במס' קידושין, רב מאיר אומר, כל תנאי שאינו כתנאי בני ג' ובני ראובן אינו תנאי, שנאמר ויאמר אליהם אם יעברו בני ג' ובני ראובן, וכתיב ואם לא יעברו חלוצים וכו' (קידושין סא.), ודרשו רז"ל במס' גיטין, מכדי, כל תנאי מהיכא גמרינן להו, מתנאי בני ג' ובני ראובן, מה התם תנאי קודם למעשה, אף כל תנאי קודם למעשה (גיטין עה., ב"מ צד.).

ומרן בעל ההפלאה זי"ע כתב בספר פנים יפות בפרשת בראשית וזלה"ק, ויכל אלוקים וגו', פירש"י, זאת שבת זאת מנוחה ונסלם המלאכה, ובזוה"ק (ח"ב פ"ח) אמרו כל שיתא יומא ציומא שציעא תליא וכו', ובזה מובן הא דאמרו (שבת פח.) וביום הששי, תנאי התנה הקצ"ה במעשה בראשית כנ"ל, וקיי"ל (ב"מ צד.) דבעינן תנאי קודם למעשה, והרי כבר נבראו כל מעשה, אלא כיון שעדיין לא נברא מנוחה, היו כולם תלויים ועומדים עד יום השביעי, והוי שפיר תנאי קודם למעשה וכו' (פנים יפות בראשית ב:ב), אבל זה ניחא אם אמרינן, כללו של דבר, הכל הולך אחר החתום (ברכות יב.), ולכן מסתכלין על הסוף, ולכסוף ביום השביעי ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, והוי ליה תנאי קודם למעשה, אבל מצינו גם להיפוך,

נחנו נעבר חלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחתנו נחלתנו מעבר לירדן (במדבר לב:לב), ובבעל הטורים, נחנו, ג' במסורה, נחנו נעבור, (בראשית מב:יא) בני איש אחד נחנו, (איכה ג:מב) נחנו פשענו ומרינו (בעל הטורים), וראיתי ממרן הגה"ק מנייטרא זי"ע גם ונחנו מה, וכך הוא מציא את המסורה, נחנו נעבור חלוצים, נחנו פשענו ומרינו, כלנו בני איש אחד נחנו, ונחנו מה (נאות דשא).

והנה הכתובים המלאים של המסורה, נחנו נעבר חלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחתנו נחלתנו מעבר לירדן (במדבר לב:לב), כלנו בני איש אחד נחנו לא היו עבדיך מרגלים (בראשית מב:יא), ופירש"י ז"ל, כלנו בני איש אחד נחנו – נלנכה בהם רוח הקדש וכללוהו עמהם שאף הוא בן אביהם (רש"י), והשלישית היא באיכה, נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת (איכה ג:מב), וההוספה שהוסיף בספר נאות דשא הנ"ל הם בפסוקים שבפרשת המן בפרשת בשלח, ובקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלנתיכם על ה' ונחנו מה כי תלינו עלינו, ויאמר משה באת ה' לכם בערב צקר לאכל ולחם בצקר לשבע בשמע ה' את תלנתיכם אשר אתם מלינים עליו ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על ה' (שמות טז:ז-ח).

דתמיד מסתכלין על ההתחלה, וכידוע דברי האור החיים הקדוש בריש פ' בראשית וזלה"ק, ובמאמר אחד ברא הכל יתעלה שמו, ותמלא שאלמו ז"ל (מגילה כא:) בראשית מאמר הוא, כי זו השלימו עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, הראשון שכולן בו נברא הכל, אלא שלא היה מסודר, והיו כל הבריאות בנמצא, אבל חסרו הסדר, וסדרן הקב"ה דבר יום ביומו, ביום ראשון הכין והבדיל האור מן החשך וקנה החשך מקומו והאור מקומו, וביום ב' וכו' (אור החיים ריש פ' בראשית), ועיין בספר נועם אלימלך וזלה"ק, הנה ידוע דאיתא בספר הקדוש חובת הלבבות, אין לך חסידות כתחילתו (מקורו טהור בספר הרוקח בהקדמה), כי כל דבר בהתחלה ראשונה, נעשה בחשך ואימוץ רב בכל התאמרות האפשרי (נועם אלימלך ריש פ' חיי שרה), ולפי"ז אם בחר בהתחלה אזלין, הדרא קושיא לדוכתא, הרי התנאי היתה ביום השביעי, והמעשה נתייחס ליום הראשון, והווי ליה תנאי אחר המעשה, ותנאי בטל ומעשה קיים.

ברם ראיתי עוד תירוץ לתרץ על התנאי אחר המעשה, והוא בספר אהל רחל, דרשות נחמדות מהרה"ק רבי שמחה בונם סופר ז"ל בעל שבת סופר, ממלא מקום אבין הגדול מרן הכתב סופר זי"ע צפרעטבורג, ובסוף הספר יש י"ד דרשות פתיחה לבני ישיבה, וסם בפתיחה ב' בא"ד וזלה"ק, ואמרת דרוך נאה בסוגיא דתנאי כפול שאנו עוסקים בה כעת, בגמרא שבת פרק ר"ע, אמר חזקיה, מאי דכתיב משמים השמעתה דין ארץ יראה וקטטה, מתחלה יראה ואח"כ שקטטה, כדרכי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, תנאי התנה הקב"ה אם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר אותה לתוהו ובוהו, וכבר דקדקו המפרשים, אמאי שקטטה לבסוף, דלמא לא יקיימו את התורה לאחר קבלתם, ואף אם רק בקבלתם תלוי, וכיון שכבר קבלו די, אף שאח"כ יכפרו, הלכא מ"מ באמת לא קבלו את התורה מרצון הטוב, ואין זו קבלה, וגם לא באה מתחלה, דהא ידעו שהקב"ה יכוף אותם, ונ"ל ע"פ דרוך, דהנה אחד מדיני תנאים הוא שיהא התנאי קודם למעשה, אבל מעשה קודם לתנאי המעשה קיים והתנאי בטל, ולא מהני, וכאן התנה הקב"ה אם יקבלו את התורה מוטב, והכא המעשה הוא הבריאה, ואת התנאי התנה הקב"ה ביום הששי לאחר שנגמרו שמים וארץ וכל לבאם, א"כ הווי המעשה קודם לתנאי, וגם לשיטת הרמב"ם דפסק דבעינן מעשה בפועל, מ"מ ה"נ הווי המעשה בפועל שנגמרה כל הבריאה, והנה באמת יראה הארץ מתחלה, יען כי התנה הקב"ה תנאי ותלוי הבריאה בקבלת התורה של ישראל, אבל לאחר שנתן התורה לישראל, ומאינו בה כמה תנאים וילפינן מתנאי בני ג' ובני ראובן, וגם משאר התנאים, דבעינן דוקא תנאי קודם למעשה, וממילא התנאי לא מהני, על כן לבסוף כאשר נתנה התורה שקטטה הארץ, כי אין התנאי מועיל (אהל רחל פתיחה לבני הישיבה פתיחה ב' לזמן הקיץ תרל"ד).

ואיתא בספר תולדות יעקב יוסף – וזלה"ק, ונ"ל דשמעתי בשם הרב החסיד מוהרי"ל פיסטנר פ' הפסוק, אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם (מלאכי ג:ו).

דהתוס' הביאו משל לעני א' שהלך ככל לשאב מים מבאר – ונפל הכד מידו לבאר, ולעק זככה, עד שנזדמן שהלכה בת מלך ככל של זהב לשאב מים מאותו באר, ונפל הכד לבאר ג"כ, אז שמח העני, כי ע"י שיחפשו אחר הכד של זהב ימצאו כדו ג"כ וכו' (בתוס' קדושין לא: ד"ה איסתיעא מילתא), וז"ש בכל כרתם לו כר – כתיב באל"ף וקרי בוי"ו, שעל ידי שיסתף השכינה בצערו, אז נושע הוא ג"כ עם השכינה, ואין לער כלל, ובזה יובן – אני ה' לא שנית, ר"ל ל"א – שהיה ראוי לכותבו באל"ף, שנית לכתבו בוי"ו, ועל ידי זה – ואתם בני יעקב לא כליתם, ודפח"ח (תולדות יעקב יוסף פ' ויחי), וכבר הלכו בה קמאי, דלפי"ז אי אמרינן יש אם למקרא, ודרשינן ובכל כרתם לו כר, א"כ שפיר מועיל תשובה, כדי שלא לגרום ח"ו לער להשכינה הקדושה כביכול.

ואיתא בספר תוספות יו"כ מצעל כפות תמרים, לפרש את הגמרא (יומא פו:), אמר ריש לקיש גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלך, רבי יוחנן אמר עד ולא עד בכלל (כפי גירסת העין יעקב), והביא מספר תורה לעינים שכתב לפרש דפליגי אם מהני תשובה לעבודה זרה וכפירה בעיקר ע"כ, ועל זה דרשו דורשי ראשונות (שלה"ק מס' יומא) בפסוק תשב לנוש עד דכא, **לכא** אותיות **לם** כפירה לישות, ואי אמרינן עד ולא עד בכלל, אז אינו מועיל תשובה על הג' העבירות הנ"ל, אבל אי אמרינן עד ועד בכלל, אז מועיל תשובה על כל העבירות אפילו על עון של ע"ז, והנה המחלוקת אי אמרינן עד ועד בכלל או לא, תלוי במחלוקת אי דברה תורה כלשון בני אדם, דכתב המחבר ראובן הוליא שטר חוב על שמעון שזמנו חמישה בניסן, ושמעון הוליא שובר שנכתב בחמישה בניסן כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום, ראובן גובה שטר, דבלשון העולם עד ולא עד בכלל (ש"ע ח"מ סי' מ"ג סעיף כ"ז).

ובגמרא בסנהדרין תניא איש איש, מה תלמוד לומר איש איש, לרבות בת טומטום ואנדרוגינא, אשר יקבל את אביו ואת אמו, אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו, אמו שלא אביו מניין, תלמוד לומר אביו ואמו קלל, אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר, משמע שניהן כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפרט לך הכתוב יחדיו, מנא ליה, נפקא ליה מומקלל אביו ואמו מות יומת, ואידך, ההוא מיבעי ליה לרבות בת טומטום ואנדרוגינא, ותיפוק ליה מאיש איש, דברה תורה כלשון בני אדם (סנהדרין פה:), א"כ אם לחלק לא כריך קרא, א"כ דברה תורה כלשון בני אדם, אבל למאן שס"ל לחלק כריך קרא, ס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם.

ואיתא בספר פרשת דרכים (דרך הקודש דרך ט') אי ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, תלוי אי לחלק כריך קרא או לא, כי אברהם אבינו נטווה קום התהלך בארץ לארצה ולרצבה, ואברהם אבינו הלך בה רק לארצה ולא לרצבה, ולמ"ד הליכה קונה – אי אמרינן לחלק לא כריך קרא – שפיר קנה אברהם אבינו ע"ה את ארץ ישראל.

ואיתא בספר בנין דוד בפ' וישב וזלה"ק, דלכן ביקש יעקב לישב בשלוה, דסבר דהגלות אינו מתחיל

משנולד ירחק דכתיב בארץ לא להם, וארץ ישראל מוחזקת מאברהם אבינו ע"ה ומקרי להם, והנה הקדמונים הקשו איך מוכרו השבטים את יוסף, הא כתיב גונב נפש ומכרו וכו', וכתוב ביד אבישלום לתרץ להרי אחז"ל (סנהדרין פה): דגונב נפש ומכרו ועדיין הגנב ברשותו פטור, והרי מכרו את יוסף בשכם, דסברו דארץ ישראל מוחזקת מאברהם אבינו ע"ה ושכם מוחזקת מאבותינו ליוסף עיי"ש, וזה שאמר בקש יעקב ליטב בשלוה, דסבר דארץ ישראל מוחזקת כנ"ל, וע"כ מכרו השבטים את יוסף, וזהו שקפץ עליו רוגזו של יוסף (בנין דוד פ' וישב סי' ט"ז, פ' ויחי סי' מ"ח), ולכאורה האריך אמרו השבטים הק' ליוסף כלנו בני איש אחד נחנו, כאשר בדיהם מכרו אותו לישמעאלים, והתורה אמרה כי ימלא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל וכו' ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך (דברים כד:ז), אבל לפי הנ"ל שארץ ישראל מוחזקת, ולא עברו על גונב נפש ומכרו, שפיר שייך בני איש אחד נחנו, וכללוהו עמהם באחוה שהוא בן אביהם.

ותמן תנינן בריש מסכת עבודה זרה, אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם מקבלין ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו וזוהו (ע"ז ה.), וכך מלינו בפירש"י ז"ל שם בפ' בראשית, ויהי ערב ויהי בקר יום הששי (בראשית א:לא), הוסיף ה' בששי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל ה' חומשי תורה.

אבל יש עוד דרש על ה' יתירה שביום הששי, דאיתא במדרש – ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, אמר רבי יודן – זו שעה יתירה שמוסיפין מחול על קדש (בראשית רבה פרשה ט' סימן י"ד, וילק"ש פרק א' רמז ט"ז), ואיתא בספר מנחת חינוך וזה לשונו הקדוש, ועיין ר"ן בז"א פרק המביא [ט"ז ע"ב מדפי הר"ף ד"ה תנן] שכתב, הא לרביך להוסיף קודם בין השמשות הוא למאן דאמר ספיקא דאורייתא מן התורה לחומר, א"כ אין כריך ריבוי לבין השמשות על כן כריך להוסיף מקודם, עיי"ש, נראה מדבריו דלדעת הר"מ [פ"ט מטומאת מת הי"ב] אין כריך להוסיף קודם בין השמשות, כי בבין השמשות עצמו יכול להוסיף, כי מותר מן התורה בעשיית מלאכה בין השמשות דספיקא דאורייתא רק מדרבנן לחומר (מנחת חינוך מצוה ש"ג אות ט"ז).

ותנן במשנה במסכת כריתות, שומן וחלב לפניו, ואכל אחד מהן – ואינו יודע איזה מהן אכל, מביא אשם תלוי וכו', ובגמרא שם, איתמר רב אסי אמר חתיכה אחת שנינו – ספק של חלב – ספק של שומן, חייב ברב אמר חתיכה משתי חתיכות שנינו, במאי קא מיפלגי, רב אסי סבר יש אש למסורת – מרות כתיב, וחייב ברב אמר יש אש למקרא – מלות קרינן וכו' (כריתות יז:), וכתב המאירי בריש מסכת חגיגה וז"ל, ושמא זהו עיקר מחלקתם, שלדעת המאירי שתי חתיכות – כל ספק מותר מן התורה, ולדעת האחר אסור (המאירי חגיגה ד.).

ואיתא בשו"ת פנים מאירות, וז"ל, קשיא לי הא דמבעי לן בנדרים דף ל"ה ע"ב הני כהני אי שלוחי דידן הוי

או שלוחי דרחמנא נינהו, ותמיה לי אמאי לא פשיט מזרייתא דאיתא בפ"ק דחולין (יג:) איש איש, מלמד שמקבלים נדרים ונדבות מכותים, וק"ל אין שלוחות לכותי וכו', וא"כ איך הוי כהנים יכולים להקריב קרבנס אי שלוחי דידן נינהו, הא כותי לאו בני שלוחות נינהו ואין הישראל נעשה שליח לכותי, אלא ע"כ שלוחי דרחמנא נינהו, וכריך לומר דלגבי נכרים, באמת פשיט ליה דהוי שלוחי דרחמנא, ולא מבעי להש"ס אלא לגבי ישראל אי שלוחי דידן או שלוחא דרחמנא וק"ל (שו"ת פנים מאירות ח"ב סימן קי"ט), ובספר אור חדש בסוגיא שם בקידושין, דקושית הפנים מאירות הנ"ל אפשר ליישב, דהברייתא דמרבא איש איש שעכו"ם נודרים נדרים ונדבות, קאי למאן דלא ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, אבל למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם, לא דרשינן מאיש איש לרבות עכו"ם, וקא בעיי דהכא, למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם, עיי"ש (אור חדש קידושין כג:).

ובפסוקים הנ"ל שבפרשת המן בפרשת בשלת, וילינו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר, ויאמרו אלהים בני ישראל מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הולאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב וכו', ובקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלנתיכם על ה' ונחנו מה כי תלינו עלינו, ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם לבקר לשבע בשמע ה' את תלנתיכם אשר אתם מלינם עליו ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על ה' (שמות טז:ב-ג, טז:ח), ובאמת הוא תמוה, שבכל התלונות לא היה רק על משה רבינו בלבד, וכאן היה על משה ואהרן, וי"ל בדרך פטופטי דאורייתא, עפ"י מה שפירש הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע בספר תפארת יהונתן, שקרח טען כי כל העדה כולם קדושים, כלומר דכהנים שלוחי דידן נינהו, ומבואר בשולחן ערוך או"ח (סי' נ"ג סי"ט) דבחזן יכול היחיד לעכב, משום דהוי שליח ליבור ואין נעשה שלוחו בעל כרחו, וא"כ הכי נמי לגבי כהונה (תפארת יהונתן עה"פ ה' בדלו מתוך העדה וכו' במדבר טז:כא) עיי"ש, ובני ישראל התלוננו על משה ואהרן למה אתם המנהיגים הולאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב, וס"ל שכהנים שלוחי דידן, וממילא אי אפשר להוליאם למדבר בלי להתייעץ עמהם, ומשה ואהרן ס"ל דהם שלוחי דרחמנא, ולכך אמרו ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על ה', כי שלוחותו אנו עושים.

ומלינו במסכת קידושין, האומר לשלוחו לא תרום תורם כדעת בעל הבית וכו', אמר קרא אתם, גם אתם, לרבות את השליח (קידושין מא.א-מא.ב:), ושמעתי מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר מלאנו שליט"א, דאיתא שם בגמרא – אמר רבי יהושע בן קרחה, מנין ששלוחו של אדם כמותו, שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, וכי כל הקהל כולן שוחטין, והלא אינו שוחט אללא אחד, אללא מכאן ששלוחו של אדם כמותו (קידושין מא.ב:), וידוע שיטת הריב"ש ז"ל בסימן רכ"ה, דכי ילפינן שלוחו של אדם כמותו מן הפסח, כמותו ממש ילפינן, שהרי קרא השליח בשם כל הקהל, וא"כ השליח כבעלים לגמרי, וכתב ע"ז רביה"ק מרן

הדברי חיים זי"ע וזלה"ק באמצע התשובה, שיש שני מיני שליחות, לילפינו מגירושין דיוכל לעשות שליח אפילו ללא ליהוי כמותו, וגם מצינו בקדשים ששליח של אדם כמותו וכמו שכתב הריב"ש ז"ל, והנה באמת בכל התורה לילפינו מגירושין וקדשים שייכים שני הטעמים, והנה הך כללוא דאמר רב הונא מי איכא מידי דאיהו לא מצי למיעבד ויוכל לעשות שליח הוא לענין שיהא כמותו – ודאי לא יוכל לעשות, כיון שהוא גופא לא מצי למיעבדה – האיך שייך לומר שלוחו של אדם כמותו, הא איהו גופא לא מצי לעבדו, ולהכי כיון דזה גילוי מילתא דבעינן שיהא כמותו בכל התורה, ממילא לא מצי למיעבד שליח בדבר שלא יוכל בעצמו לעשותו, משום דכל עיקר השליחות מקדשים נמי יליף וצריך שיהא כמותו, ולהכי דבר שאין יכול בעצמו לעשותו לא מהני שליח, אך עכ"פ שם שליח עליו כמו דמצינו בגירושין שהוא שליח אפילו אם אינו כמותו וקריא ליה התורה שליח, אלמא עכ"פ שם שליח עליו (ועיין שו"ת דברי חיים ח"א סוף סימן ל"ג).

ועיין גם בספר לקח טוב, שהסתפק אם השליח נחשב כגוף המשלח ממנו, או שהמעשה מתייחסת למשלח, ואמרין שמועלת רק עבור המשלח, אבל אין המעשה נחשב כאילו המשלח עשה אותה בגופו (לקח טוב כלל א' אות י"ב), וזה תלוי המחלוקת אם כהני שלוחי דידן או דרחמנא, דאי אמרינן כהני שלוחי דידן ולא אמרינן הסברא דרב הונא של מי איכא מידי דאיהו לא מצי למיעבד ויוכל לעשות שליח, א"כ לא בעינן שהשליח יהיה כמותו ממנו אלא שהמעשה מתייחס להמשלח, אבל אי אמרינן כהני שלוחי דרחמנא נינהו, ומכא סברת רב הונא – מי איכא מידי דאיהו לא מצי למיעבד וכו', א"כ בעינן שהשליח שיהא כמותו ממנו, ע"כ שמעתי מפ"ק ודפח"ת.

אבל התוה"ק כפטיש יפוצץ סלע, ולכן חשבתו שאפשר גם לומר איפכא, דאי אמרינן כהני שלוחי דידן, אז שפיר י"ל ששלוחו של אדם כמותו ממנו, וכעין זאת כבר איתא בישראל סבא גליון י' בשם הספר פלח הרמון, שאי אמרינן כהני שלוחי דידן אז אין הכהן צריך להיות לדיק, אבל אי אמרינן שהוא שלוחי דרחמנא אז בעינן שהכהן יהיה לדיק עיי"ש, וגם כאן אפשר לדמות ענין לענין, כי הלא כולנו בני איש אחד נחנו, בשר ודם מחומר איש מים רוח ועפר, ואפשר להידמות ולהיות כמו המשלח ממנו, אבל אם כהני שלוחי דרחמנא, וכי איך אפשר להידמות כביכול לאיש אוכלה הקב"ה, מי ידמה לך ומי יסוה לך ומי יערך לך, אז שפיר י"ל שאין השליח כמותו ממנו.

ותמונ תנינן במסכת ב"ק, איתמר רבי יוחנן אמר אשן משום חציו, וריש לקיש אמר אשן משום ממונו, וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן, אמר לך חציו מכחו קאזלי, האי לא מכחו קאזיל, ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש, אמר לך ממונא אית ביה ממשא, הא לית ביה ממשא (ב"ק כב.), וידוע מה שהקשה הנימוקי יוסף כיון דאמרין אשן משום חציו, ומה שדולק בשבת נחשב כאילו הוא עצמו הדליק, א"כ איך שרי להדליק נרות לאורך שבת, וזלה"ק, היכי שרינן עם חשכה להדליק את הנרות

והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת, ומתקן, שבשעה שיאלץ החזן מתחת ידו, באותה שעה נעשה הכל, ולא חשבינן מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן ליה, הוה לן למפטריה דאונס הוא שאין צידו להחזירה, והכי נמי אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש, ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים לדידה, דהא קרי כאן כי תלך איש שלם ישלם, ואמאי מחייב, הרי מת, ומת לאו בר חיובא הוא, אלא לאו שמע מינה ללא כמאן דאדליק השתא בידים חשבינן ליה, אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה, וכן הדיו לענין שבת, דכי אתחיל מערב שבת אתחיל, וכמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא לית ביה איסור חשיב (נימוקי יוסף ב"ק דף י' ע"א בדפי הרי"ף), וי"ל בדרך פלפולא דאורייתא, דאי אמרינן אשן משום חציו, א"כ עכ"ל כמו הנימוקי יוסף, דהכל נתייחס למעיקרא בשעת הפשיעה, וא"כ בשעה שיאלץ החזן מתחת ידו באותה השעה נעשה הכל, וא"כ י"ל שלוחו של אדם כמותו ממנו, ואפילו שהאש מכלה את הקוליס יותר מאוחר, כי מעשה השליחות כבר נעשה מעיקרא ונתייחס לגמרי למשלח, אבל אם אשן משום ממונו, א"כ סברא לומר שלוחו של אדם אינו כמותו ממנו, רק בשעת שריפת הקוליס נתייחס המעשה למשלח.

וזה דבר המסורה, נחנו נעבור חלואים, ומכאן ילפינן דבעינן משפטי התנאים כבני ג' ובני ראובן, ואי אפשר לתקן כמו הפלגה זי"ע דעד יום השביעי לא נגמרה בריאת העולם, והוי ליה כתנאי לפני המעשה, דהא קא ממשיך המסורה בפסוק נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת, וא"כ לא מהני תשובה על עבירות החמורות ביותר, ואמרין עד ולא עד בכלל, ודברה תורה כלשון בני אדם, ולא דרשינן איש איש שעבדו נודרין נדרים ונדבות כישראל, וכהנים שלוחי דידן, וא"כ שלוחו של אדם כמותו ממנו, וא"כ אמרינן אשן משום חציו, ובשעה שיאלץ החזן מתחת ידו באותה השעה נעשה הכל, וא"כ בטר התחלה אזלינן, והוי ליה תנאי אחר המעשה, אלא עכ"ל אין הכי נמי דלא מהני התנאי, וכמו שאמר בעל השבט סופר זי"ע, שהמעשה הי' בצריאה ביום הראשון, והתנאי לא הי' עד יום הששי אחר שנגמרו שמים וארץ וכל לבאם, והוי ליה תנאי אחר המעשה, ולא מהני התנאי שהתנה במעשה בראשית, וא"כ אי אפשר לדרוש ה' יתירה שביום הששי לתנאי התנה הקב"ה במעשה בראשית, אלא לתוספות שבת מצעוד יום, וספיקא דאורייתא מן התורה לחומר, ואשם תלוי אפילו בחתיכה אחת, ומנות כתיב ויש אש למסורת, וא"כ לא דרשינן אנו ה' לא שנית לקרות ל"ו בוי"ו, ולא מהני תשובה על עבירות החמורות ביותר, ולפיכך קא ממשיך ואזיל המסורה, נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת, וכיון דאמרין דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ לחלק לא צריך קרא, וארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, וכשמכרו השבטים את יוסף, לא עבדו על גונב איש ומכרו ובערת הרע וכו', ולפיכך ממשיך המסורה כלנו בני איש אחד נחנו, וכיון דאמרין כהנים שלוחי דידן, לפיכך הורה היתר לעצמם העם והערב רב להתלונן על משה ואהרן, לפיכך קא ממשיך ואזיל המסורה ונחנו מה.